

26.4.2004

1459/4/02

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Ilkka Rautio

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Matti Vartia

VANGIN PARISUHDETERAPIAISTUNTOJEN MÄÄRÄN RAJOITTAMINEN

1
KANTELU

A arvosteli 6.6.2002 päivätyssä kirjeessään Turun vankilan (nyk. Lounais-Suomen vankila) silloisen johtajan B:n (nyk. erityisasiantuntija) menettelyä parisuhdeterapiaistuntojen määrän rajoittamisessa. - - -

- - -

3
RATKAISU

3.1
Parisuhdeterapia

Katson B:n menetelleen lainvastaisesti, kun hän Turun vankilan johtajana toimiessaan rajoitti A:n ja hänen aviovaimonsa C:n terapiaistuntojen määrän kahteen keskustelukertaan.

Perustelen ratkaisuani seuraavasti.

Tapahtumat

A halusi keskustella parisuhteensa ongelmista aviovaimonsa kanssa Turun vankilan psykologi D:n johdolla. Psykologi D keskusteli asiasta johtaja B:n kanssa, joka antoi ensin luvan vain yhteen käyntikertaan. Tilaisuus järjestettiin psykologin vastaanottohuoneessa 4.12.2001. Kaikkia asioita ei ehditty käsitellä sen aikana ja A+C toivoivat jatkoa keskustelulle. Psykologi D keskusteli asiasta uudelleen johtaja B:n kanssa, joka antoi luvan vielä toiseen käyntikertaan. Toinen tilaisuus pidettiin 15.1.2002. Psykologi D katsoi A:n+C:n ongelmat sellaisiksi, että niitä ei pystytä kahdessa istunnossa selvittämään ja että tarvetta olisi ollut useammallekin yhteiselle tapaamiselle. Johtaja B ei kuitenkaan antanut lupaa useampiin terapiaistuntoihin.

Selvitys

B perusteli ratkaisuaan sillä, että katsoi kyseisiä keskusteluja olevan mahdollista järjestää laitosjärjestys ja – turvallisuus huomioon ottaen korkeintaan kaksi kertaa. Laitosjärjestyksen ja turvallisuuden vaarantamisella hän tarkoitti mm. sitä, että vierailutilanteet, joissa varsinainen valvontahenkilökunta ei ole paikalla, mahdollistavat erilaiset väärinkäytökset, kuten esim. huumeiden ja aseiden salakuljetusyritykset. B arvioi myös, että A on tarkasti vartioitava "raskaan sarjan" rikollinen. B:n mukaan psykologi D ei ollut hyväksynyt vartijavalvontaa tapaamisiin, vaikka sitä oli häne-

le ehdotettu. B totesi myös, että hän ja valvontahenkilökunta eivät täysin luottaneet psykologi D:n kykyyn hallita mahdollisia kriisitilanteita.

B perusteli ratkaisuaan myös muilla seikoilla. Hän kiinnitti huomiota siihen, että D ei ollut lääkäri tai psykiatri, vaan psykologi. Hän totesi, ettei ole koskaan kieltäytynyt suorittamasta toimenpidettä, jota on suositellut laitoksen lääkäri tai psykiatri. Jos psykologi olisi esittänyt vankilan varsinaisten terveydenhuollon ammattilaisten (joilla B ilmeisesti tarkoitti lääkäreitä ja psykiatria) suosituksen tapaamisten jatkamiseen, hän olisi todennäköisesti suostunut siihen.

B totesi myös, että hän ei ole koskaan kuullut eikä usko, että kyseessä olleet A:n ja hänen vaimonsa vastakkain istuttamisen tapaiset sessiot, olivat laissa säädettyä hyvää terveyden- ja sairaanhoitoa.

B katsoi, että psykologin olisi tullut vähintään näyttää hänelle potilasasiakirjamerkinnot, mikäli hän oli sitä mieltä, että kysymyksessä oli terveydenhoidollinen toimenpide. Hän katsoi, että ei voida lähteä siitä asetelmasta, että vankilan johtaja joutuu "kinaamaan" ilman faktoja vankia koskevista asioista alaisensa virkamiehen kanssa.

Kannanotto

Vankeinhoitolaitoksen ylilääkäri katsoi lausunnossaan, että A:n ja hänen vaimonsa käynnissä psykologi D:n vastaanotolla on ollut kysymys terapiaksi katsottavasta hoidosta, jonka antamisesta päättäminen on ollut psykologin toimivallassa. Yhdyn ylilääkäriin kannanottoon asiassa. Psykologin vastaanotolla tapahtuva parisuhdeterapia on katsottava terveydenhuollon ammattihenkilöstä annetussa laissa ja potilaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa tarkoitetuksi hoidoksi, jonka tarpeen arvioi psykologi (tai lääkäri), ei vankilan johtaja. Psykologi D:n harkintavallassa on ollut siten päättää kyseisen hoidon antamisesta.

Potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 3 §:n mukaan potilaalla on oikeus laadultaan hyvään terveyden- ja sairaanhoitoon. Vankeinhoitoasetuksen (VHA) 40 §:ssä säädetään lisäksi, että vangille on järjestettävä asianmukainen terveydenhoito, sairaanhoito ja kuntoutus. Tässä tapauksessa mielestäni mikään ei viittaa siihen, että terapia ei olisi ollut tarpeellista.

Toisin kuin B selvityksessään katsoi, tapauksessa ei ole mielestäni perusteita arvioida tilannetta eri tavalla tai tehdä eroa sen välillä, onko päätöksen hoidon antamisesta tehnyt psykologi, lääkärin vai psykiatri. Edellä mainitun perusteella en näe myöskään hyväksyttävää perustetta sille, että tapauksessa psykologin antaman hoidon saamiseen olisi vaikuttanut se, harkkiiko ja saako hän lääkärin tai psykiatrin suosituksen oman hoitopäätöksensä tueksi.

Potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 13 §:n mukaan sivulliselle ei saa ilman potilaan kirjallista suostumusta antaa potilasasiakirjoihin sisältyviä tietoja. Vankilan johtajaa on tapauksessa pidettävä sivullisena henkilönä. Tältä osin B:n selvityksessään esittämä kannanotto, että psykologin olisi tullut esittää hänelle vähintäänkin potilasasiakirjamerkinnot, on mielestäni oikeudellisesti perusteeton ja virheellinen. Hoidon saamisen edellytykseksi ei voida asettaa, että henkilön olisi annettava suostumuksensa potilasasiakirjatietojensa näyttämiseksi sivulliselle.

Vankilan johtaja on vastuussa siitä, että vankeja ja vankien käytössä olevia tiloja valvotaan siten kuin rangaistuslaitoksen järjestys, laitoksessa pitämisen varmuus ja vankien turvallisuuden takaaminen edellyttävät. Käsitykseni mukaan johtaja voi siten vaikuttaa terapiaistuntojen järjestämiseen siltä osin, kun se on tarpeellista ja perusteltua laitosten järjestyksen ja turvallisuuden takaami-

sen kannalta. Mikäli psykologi pitää parisuhdeterapiaa tarpeellisena hoitona, vankilan johtajan asiana tai toimivallassa ei ole estää sen järjestämistä asianmukaisella tavalla.

Rikosseuraamusvirasto on katsonut lausunnossaan, että vankilan johtaja voi estää terapiaistunnon järjestämisen vain sillä perusteella, että on olemassa näyttöä siitä, että vangin ja hänen puolisonsa tapaaminen vaarantaa jollain konkreettisella tavalla laitoksen järjestystä ja turvallisuutta eikä tapaamista asianomaisten vastustuksesta johtuen voida järjestää valvotusti. Lausunnossa katsottiin myös, että vankilan johtaja ei voi kieltää parisuhdeterapiaa vedoten yleisluonteisesti vankilan järjestykseen ja turvallisuuteen. Voin yhtyä Rikosseuraamusviraston näkemykseen asiassa. Käsitykseni mukaan johtaja ei voi siten kieltää tai rajoittaa parisuhdeterapiaistuntojen järjestämistä sillä perusteella, että ne yleisesti ottaen lisäävät vaaraa esim. luvattomien aineiden ja esineiden kulkeutumiseen laitokseen.

Rikosseuraamusvirasto on katsonut lausunnossaan, että asiassa esitetyistä selvityksessä ei käy ilmi, että A:n ja hänen puolisonsa istuntokertojen lisääminen olisi vaarantanut laitoksen järjestystä tai turvallisuutta jollain konkreettisella tavalla. Tältäkin osin yhdyn Rikosseuraamusviraston näkemykseen asiassa.

Tarkasteltaessa asiaa laitoksen järjestyksen ja turvallisuuden vaarantumisen kannalta on huomioitava myös se, että säännökset antavat laitokselle varsin laajat valtuudet tarkastaa laitokseen saapuva vierailija. Säännösten mukaan rangaistuslaitokseen pääsyn edellytykseksi voidaan asettaa päällysvaatteiden ja muiden mukana tuotujen tavaroiden jättäminen laitoksessa säilytettäväksi sekä kulkeminen metallinpaljastimen kautta. Lisäksi rangaistuslaitoksessa tai sen alueella voidaan räjähdysaineiden ja päihdyttävien aineiden löytämiseksi tarkastaa vankilan portilla rangaistuslaitokseen tulevia henkilöitä käyttäen tähän tarkoitukseen soveltuvia apuvälineitä tai koulutettua koiraa. Mikäli tapauksessa on perusteltua aiheuttaa epäillä väärinkäytöksiä, voidaan vierailun ehdoksi asettaa se, että vankia tapaamaan tullut henkilö suostuu henkilöntarkastukseen sen tutkimiseksi, mitä hänellä on vaatteissaan ja muuten yllään. Säännökset antavat siten laitokselle varsin hyvän mahdollisuuden sen estämiseen, että luvattomia esineitä ja aineita kulkeutuisi laitokseen puolison vierailun yhteydessä. Tältäkin osin on vaikea nähdä, että tapauksessa istuntokertojen lisääminen olisi konkreettisesti vaarantanut laitoksen järjestystä tai turvallisuutta.

B on selvityksessään perustellut ratkaisuaan myös sillä, että psykologi D ei ollut hyväksynyt vartijavalvontaa kyseisiin tapaamisiin. D:n mukaan taas B ei ollut tapauksessa ehdottanut vartijavalvontaa ja että tapaamista ei siten kielletty kyseisellä perusteella. D toteaa myös, että kahden A+C:lle järjestetyn istuntokerran aikana, jotka järjestettiin ilman vartijan valvontaa, ei tapahtunut mitään sellaista, mikä olisi edellyttänyt vartijaa jatkossa mukaan. B:n ja D:n käymien keskustelujen sisältö jää edellä mainitulta osin epäselväksi. Katson kuitenkin, että tällä ei ole merkitystä asiaa arvioitaessa. Käsitykseni mukaan vartijan läsnäolo hoitotilanteessa ilman hoitohenkilökunnan esittämää pyyntöä voi tulla kyseeseen ainoastaan poikkeuksellisissa tapauksissa. Mielestäni tässä tapauksessa ei ole esitetty sellaisia syitä, joiden perusteella vartijan läsnäolo hoitotilanteessa olisi katsottava perustelluksi. Mielestäni ei ole myöskään aiheuttaa epäillä, että D ei olisi kyennyt hallitsemaan tilannetta, mikäli istuntokertoja olisi myönnetty enemmän ja ne olisi järjestetty ilman valvontahenkilökunnan läsnäoloa.

B:n menettelyn moitittavuutta arvioidessani olen raskauttavana seikkana ottanut huomioon sen, että apulaisoikeusasiamies Jaakko Jonkka on aiemmin 6.4.2000 tekemässään päätöksessä (dnro 131/4/00) saattanut hänen tietoonsa käsityksensä kyseisen menettelyn virheellisyydestä vastaavanlaisessa tapauksessa.

---

4 TOIMENPITEET

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 10 §:n 1 momentin nojalla annan erityisasiantuntija B:lle huomautuksen edellä kohdassa 3.1 selostetusta lainvastaisesta menettelystä. Tässä tarkoituksessa lähetän hänelle jäljennöksen päätöksestäni.
